

גליון מס' 295

השבוע בגליון

בס"ד, ו' שבט תשס"ה

♦ מהותה של מצוות הטבילה
♦ האם יש לטבול כלי טמא מיד בטהרתו?
♦ סעודת ברית מילה מן התורה או מדרבנן
♦ תזמורת בסעודת ברית מילה ♦ סעודת שלישי למילה

♦ מדוע אברהם אבינו ע"ה לא מל את עצמו
♦ התינוק יושב "שבעה"

♦ "שלום זכר" למה, היכן וכיצד
♦ מדוע אין עורכים "שלום הבת"?
♦ "שלום זכר" כפול לכל תינוק
♦ מילה ביום השמיני - העולם נברא על פי התורה

דבר העורך

6 שבועות!!!

עוד מעט קט כבר לא יהא צורך לספור. ריחו הנפלא של סיום השי"ס נישא באוויר, על גלי התרגשות. ניתן לחוש בציפייה הדרוכה, ולהיווכח ברגשות הקדושה הממלאים בתי כנסיות ובתי מדרשות, לקראת התחלת לימוד הדף היומי במחזור החדש.

השבוע נתמקד במגזר אשר ההשתתפות בדף היומי מהווה עבורו הקרבה של ממש, הלא הם אנשים עסוקים מאד, שאין להם זמן רב, גם לעצמם, ובכל זאת, הם משתתפים בקביעות בשיעורי הדף היומי.

מביטים קדימה!!!

עורך דין מפורסם, מבאי השיעורים של "מאורות הדף היומי", פעל באחרונה בקרב מכריו, ידידים מרבדי ציבור שונים ומגוונים, שיצטרפו למעגל לומדי הדף היומי. סיעתא דשמיא מיוחדת נתלוותה לפעילותו; גם כאשר נדמה היה כי הוא פועל במקומות שבהם אין סיכוי להצלחה, הוא הצליח, השיעורים נפתחו, האנשים לומדים ומעגלי הדף היומי התרחבו.

ארשת משפטית שורה על פניו דרך קבע. הוא מביט על העולם דרך זוגיות הנתונות במסגרת שחורה, דקה אך נוקשה, ואם הוא מטה את ראשו כלפי מטה, כדי להביט מחוץ למשקפיו, יש לך מה לחשוש...

כל דימויו לקוחים מעולם המשפטים שבהם הוא שורה זה עשרות שנים, ומשכך, לא פלא, כי כאשר הוא נשאל על ידי אחד מרבני מאורות הדף היומי, כיצד הוא מצליח להתמיד בדף היומי במשך תקופה כה ארוכה, מאז צורף אל מעגלי הדף היומי על ידי הר"ה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ראש בית המדרש למגידי

דף לב וכיון שבה לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה

"שלום זכר" למה, היכן וכיצד

מנהג רווח בקהילות אשכנז, מזה מאות רבות בשנים (כמשתמע מעדות בעל "תרומת הדשן" שו"ת ח"א סי' רס"ט, ועיי"ש מקורו בגמ' ע"פ ר"ח) לערוך "שלום זכר" בליל שבת שלאחר לידת בן זכר. טעמים רבים ויפים נאמרו על מקור מנהג זה, ביניהם נמנה הטעם המפורסם המבוסס על גמרתנו, כי הידידים באים לנחם את התינוק על האבידה הגדולה שאיבד בשעה שיצא לאויר העולם, כדברי גמרתנו, "וכיון שבה לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" (עיי' "דרישה" יו"ד סי' רס"ד).

מדוע אין עורכים "שלום הבת"? יש מן הטעמים האחרים אשר אינם מבארים מדוע עורכים "שלום זכר" בהולדת הבן, ואין עורכים "שלום נקבה" בהולדת הבת (עיי' "דגול מרבבה" יו"ד סי' קע"ח), אך בטעם זה יש כדי להבין את הדבר, שכן, הבת אינה מצווה על לימוד תורה, ואין לה להתאבל מרות על שאירע לה. נימוק זה מצוטט בפוסקים רבים מאד, ויש הסבורים כי ה"שלום זכר" נקרא כן, על שם 'זכירת' התורה שנסתלקה ממנו (ראה קיצור "אוצר הברית", עמ' פ"ח בשם "מגדל עוז" בפתחה להל' מילה). גם מנהג אכילת עדשים או קטניות, 'ארבעס', ב"שלום זכר" משתלב היטב בטעם זה, שהרי מאכלים עגולים הם מאכלם של האבלים ('יתהלל לדוד' להגה"ק מבוטשאטש וכורת הברית @בפי נח הי"ב סי' רס"ה סי"ק סי"ח), מובאים ב"אוצר הברית" ח"א עמוד פ"ט).

מקום עריכת ה"שלום זכר": ראוי לציין, כי לפי טעם זה, מקומה של סעודת ה"שלום זכר" הוא במקום שהות התינוק בלבד, ואם זה עדיין אינו בבית אין לה מקום; הרי זה כביקור תנחומים בבית שהאבלים אינם שוהים בו ("אוצר הברית" שם בשם "אבן ישראל"). אכן, הרמ"א (שולחן ערוך) יו"ד סי' רס"ה סעי' י"ב) כותב: "נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא גם כן סעודת מצוה", - "נכנסים אצל התינוק" - אילו טעם עריכת ה"שלום זכר" היה מפני ההודאה והשמחה על הלידה, די היה להכנס אל הוריו.

"שלום זכר" כפול לכל תינוק: מעניין מאד לגלות, כי מנהג ה"שלום זכר" שאנו מכירים, הוא מהדורה מצומצמת של "שלום זכר" כפול ומכופל אשר נהג בימים עברו. בתפוצות ישראל שבמזרח אירופה נהגו לערוך "סעודה בליל שבת וקורין לו 'זכר', ובשבת שחרין הולכין אצל היולדת". ה"דרישה" (סי' ש"ה אות ג') גם מזכיר "סעודה שעושין בליל שבת וקורין לו 'זכר' ובשבת שחרית הולכין אצל היולדת". מנהג זה מוזכר גם בספרים אחרים, ('ערוך השולחן' יו"ד סי' רס"ה סעי' ל"ז, "זכרון יעקב" להר"י ליפשיץ ח"א פרק כ"ב ועוד), ובהם מצויין, כי בליל שבת נכנסו לבית התינוק וטעמו פירות וקטניות וקראו קריאת שמע, ומנהג זה כונה "בן זכר", ואילו בבוקרו של יום השבת ערכו יי"ש ומגדנות בבית היולדת, ולאחר התפילה היו המתפללים נכנסים לבית הורי התינוק ומיטיבים את לבם, ואירוע זה הוא אשר כונה "שלום זכר".

במהלך הדורות גדלה העניות, ורבני הקהילות התקינו להסתפק בהגשת כיבוד בליל שבת בלבד, ואילו לאחר תפילת שחרית היו נכנסים אל בית הורי התינוק ומאחלים מזל טוב בלבד, ללא כיבוד. ככל הנראה, מנהג זה נשכח ונעלם עם השנים, בהעדר הכיבוד.

לעילוי נשמת
הר"ר **אברהם אריה לייב הפטקה** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ו' שבט תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל
בן ר' יצחק ז"ל
נלב"ע ח' שבט תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידנו הר"ר אורי שורץ ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת
הר"ר **צבי זליכוב** ז"ל
ב"ר חיים הכהן ז"ל
נלב"ע ז' שבט תשכ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידנו הר"ר חיים זליכוב ומשפ' והר"ר אריאל זליכוב ומשפ' שיחיו-ת"א

בטעם הסעודה הכפולה של "שלוש זכר" כתב ה"דרישה" (שס), כי שתי הסעודות הן כנגד "זכור" וכנגד "שמור". טעמו זה תואם את דעת הסוברים, כי סעודת "שלוש זכר" נערכת כדי לקבל את התינוק לכבוד שבת קודש הראשונה בחייו. [ראה עוד "מאורות הדף היומי" כרך ב' עמ' ש"ד].

דף לא/ב ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה

מילה ביום השמיני - העולם נברא על פי התורה

"מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה", מדוע מצוות ברית המילה נקבעה דווקא ליום השמיני להולדת הילוד. גמרתנו מביאה את דבריו של רבי שמעון בר יוחאי: "שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים". כלומר, מפני שעל היולדת חלים הגבלות הלכתיות למשך שבוע ימים [דין זה הוא דאורייתא, והוא נובע מעצם הלידה. כמובן, יש אופנים שונים שזמן הטומאה מתארך מסיבות שונות], כנאמר (ויקרא יב:): "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", התורה המתינה עם קיום מצוות ברית המילה לתום שבוע זה, כדי שהכל יהו שמחים בעת קיום מצוות המילה.

בעל ה"עונג יום טוב" (בהקדמה לשו"ת, אות ט"ו) טורח לבאר טעמו של רבי שמעון בר יוחאי, והוא דולה פנינים על הנהגת הקב"ה את עולמו.

את דבריו הוא פותח בשאלה רטורית, מה נענה לאב ואם מאושרים, אשר יאמרו, כי שמחתם רבה וחדוותם עצומה, עד כי אינם חשים בכל עצב, והם מעוניינים לקיים את מצוות ברית המילה עוד לפני היום השמיני. כמובן, שאין בכך כדי להתיר להם את הדבר. אם כן, מדוע אמר רבי שמעון, שטעם קביעת היום השמיני למילה הוא כדי שיהו אביו ואמו שמחים. זאת ועוד, הכל יודעים כי מצוות ברית מילה דוחה את השבת. האם באמת דוחים את השבת אך ורק כדי ששני ההורים יהיו שמחים בעת ברית המילה? כלומר, האם יתכן שניתן היה לקיים את ברית המילה לפני שבת, אך דוחים אותה ליום השבת כדי שישמחו אביו ואמו? אין זאת, הוא מסיק אלא "שכל פרטי התורה קבועים ועומדים בחפצי העולם להיתר או לאיסור לטמא או לטהר", כפי שיבאר להלן.

הקב"ה ברא את עולמו על פי התורה - הסתכל באורייתא וברא עלמא. לאחר שמצוות מילה ניתנה בשמיני, הרי שכל זכר יהודי הנולד, אינו "ערל" עד היום השמיני, רק מן היום השמיני ואילך הערלה הופכת לחסרון ולפגם, לפיכך, אין כמובן כל טעם להסירה בטרם היום השמיני, שהרי אינה "ערלה" [דבר זה מבואר בירושלמי, יבמות ריש פרק הערל, שתינוק כהן עד ליל שמיני מותר לסוכו בשמן של תרומה, משום שעדיין אינו בגדר ערל]. רבי שמעון בר יוחאי המבאר את טעם מצוות המילה ביום השמיני, מתכוון לבאר, מדוע מראש הקב"ה יצר כך את עולמו, שעד היום השמיני ערלת התינוק אינה ערלה שיש להסירה - כדי שלא יהו אביו ואמו עצבים. אמור מעתה, אם בתחילה הנחנו, כי ערלת התינוק היא פגם שיש להסירו החל מרגע לידתו, אך מעכבים את המצווה מפני שאביו ואמו עצבים, עתה אנו מבינים, כי המצווה לא ניתנה כלל עד היום השמיני. ה"עונג יום טוב" מסיים את דבריו, כי "אין כוונתו לומר שזהו טעם המילה שניתנה בשמיני, אלא כוונתו שזה הטעם ניתן על רצונו יתעלה לקבוע באדם אשר תבא זמן וטבע המילה בקרב איבריו של אדם ליום השמיני כדי שלא יהו אביו ואמו עצבין והכל שמחין".

מדוע אברהם אבינו ע"ה לא מל את עצמו: מעניין לציין, את הדברים המיוחסים לגרי"ז מבריסק זצ"ל. ידועה השאלה, מדוע אברהם אבינו ע"ה אשר קיים את כל התורה כולה, לא מל את עצמו. הגרי"ז זצ"ל הסביר, כי כשם שעד היום השמיני הערלה אינה מהווה כל חסרון, כך גם עד ציווי של הקב"ה במצוות ברית מילה, לא היה כל פגם וכל חסרון בערלה, ולפיכך אברהם אבינו לא קיים את המצווה ("כתבי התלמידים" עה"ת פרשת לך לך).

רבני בית מדרשו מוסיפים, כי הדברים מדויקים מדברי המדרש (תנחומא פרשת לך לך ס"י ט"ז): "וכשאמר הקב"ה לאברהם התהלך לפני והיה תמים, התחיל תמה, אמר עד עכשיו אני תמים אם אני מל אהיה חסר". כלומר, עד שנצטווה במילה, לא היתה כל סיבה למול את הערלה, מפני שלא היה בה כל פגם.

מעניין לציין נימוקים נוספים לקביעת המילה ביום השמיני.

התינוק חלוש עד היום השמיני: הרמב"ם ("מורה הנבוכים" ח"ג פרק מ"ט) כותב: "והיות המילה בשמיני הוא מפני שכל בעלי חיים כשילוד הוא חלוש מאד בתכלית לחותו, וכאלו הוא עדיין בבטן, עד סוף שבעה ימים, ואז ימנה מרואי אור העולם, הלא תראה כי גם בבהמות שמר זה הענין, שבעת ימים יהיה עם אמו, כאלו קודם זה הוא נפל, וכן האדם אחר שהשלים שבעה ימול".

דם המילה כדס קרבן: רבינו בחיי (בראשית י"ז) כותב, כי דם המילה הוא כדס הקרבן, המכפר מן היום השמיני והלאה בלבד.

שבעת הכוכבים: בספר "ארחות חיים" (הלי מילה עמ' 15) מובא, כי בהמתנה עד היום השמיני חולפים על הילוד כל שבעת כוכבי הלכת.

התינוק יושב "שבעה": הסבר מופלא כותב ה"חיי אברהם" (הובא בספר "חותם קודש" ס"י

שיעור הדף היומי, הוא השיב בסיפור הבא.

יש מדינות, בהן ארצות הברית, אשר בהן המשפטים מתנהלים בסגנון התנחוחות בין הקטגור לבין הסניגור. המשפט אינו מתבסס על הוכחות וראיות בלבד, כי אם גם על טרוריקה, דמוגוגיה, תורת האדם, כושר ריתוריק ויכולת שכנוע. **ביום** מן הימים סערה אחת הערים במדינה אשר כזו, לאחר שפושע מפורסם נלכד במבצע חשאי. במשך שנים היה הברנס מערים על אנשים, שודד את רכושם, מנשל אותם מכספם בדרכי רמיה שונות, בערמוניות מופלאה, ולא היה אדם בטוח ברכושו. כאשר הגנב נתפס והובל לבית המשפט לתחילת משפטו, התאספו אנשים רבים כדי לחזות בפניו של הפושע המפורסם כל כך, ולהביט במחזה המרתק הצפוי להם, בעת ההתדיינות וההתכתשות בין שני הצדדים, הקטגור והסניגור.

הקטגור עשה את מלאכתו נאמנה. בקול שלי הוא מנה אחד לאחד את פשעיו של הברנס, מידי פעם כחכם בגורנו והעלה את הטון בלא משים, וכאשר הוא מנה את הפשע האחרון, קולו האדיר מלא את האולם, הלבבות זעו, האנשים נחרדו, ולאמלא השומרים, הקהל היה חורף את דינו של הפושע באופן בלתי הפיך.

הקטגור הביט במשך דקה ארוכה בדפים שלפניו ולא הוציא הגה, לאחר שחש כי דבריו קנו להם שביתה מוחלטת בקרב הנוגעים בדבר האמורים להחליט על גור הדין, הוא סגר את קלסורו בנקישה ונדס.

הסניגור עשה את דרכו אל מרכז האולם כשפניו משועשעות קמטא. חשבון הבנק שלו תפח בלא קשר לתוצאות המשפט, אך מלבד זאת היתה לו סיבה טובה להעלות חיוך על פניו; הוא עמד בפני האתגר הגדול ביותר שניצב בפניו אי פעם, והוא עתיד היה להצליח בו, אלמלא... טוב, בל נקדים את המאוחר על המוקדם.

קהל נכבד, פתח הסניגור. חושבני כי כל מילותי מיותרות, צדקת הנאשם תוכח במהרה וחפותו תצא לאור בקרב, מפני שעוד חמש דקות... הפושע האמיתי אמור להופיע באולם זה, כאן, בפניו. הוא הרים את ידו בתנועה חדשה, החווה באצבע זקופה אל דלתות האולם, "כאן, עוד חמש דקות הוא יפתח את הדלת וייתיצב בפנינו".

דרמה אמיתית. לחישות הקהל הלכו וגברו, בעוד הוא המשיך בשביעות רצון להסביר להם, כי עד אז ברצונו, בכל אופן, להפריד מקצת מן האשמות שהושמעו, ולהטיל ספק באחרות. הוא מנה בקול מונטוני אחת לאחת את העבירות שמושר והואשם בהם, כמו היו רשימה למכולת, והסביר כי לא ממש כך היה, לא בדיוק כך התרחשו הדברים, ובעצם, זה באמת לא כל כך נורא. חלפו חמש דקות, ועוד חמש דקות, ורק כעבור מחצית השעה הוא סיים את דבריו.

אם היתה לאי מי מן הקהל סיבה טובה לחשוד בשפיותו של הסניגור, דומה כי לא היתה מזדמנת לו ההזדמנות הגונה יותר. חצי שעה לאחר הכרזתו, ומאומה לא התרחש, איש לא הופיע והזדהה בתור הפושע האמיתי, והוא, הסניגור, עדיין עוטה ארשת פנים שלווה ובטוח.

מספר שניות לאחר מכן הסניגור הוכיח, כי כל סכום ששולם לו על ידי הנאשם הצדיק את עצמו. **הוא** הטיב את קשר עניבתו, חנך את כפות ידיו זו בזו והטחיק בקהל: "אני ראייתי אתכם, הבטתי בכם היטב בחצי השעה האחרונה. לא היה אפילו אחד שלא הסב את מבטו מידי מספר שניות אל דלת האולם, כדי לצפות בפושע האמיתי העומד להופיע. אמרו נא לי", הוא פנה אל הקהל לקול אטוחותיהם של הנבונים מבין קהל הנאספים אשר הבינו את אשר הוא עומד לומר, "אם אתם כה בטוחים כי הנאשם היושב כאן הוא הפושע, מדוע כה הרבה להביט לעבר הדלת??? אה? הרי הפושע יושב כאן אתנו! **אתם** בעצמכם הוכחתם, כי אינכם בטוחים שהוא הפושע".

הכל מחאא כפיים. הסניגור הבריק בנאומו. **איש** אחד ישב בדממה והמתין לשוך ההמולה. הקטגור.

הוא נעמד על מקומו ופנה אל הקהל: "בשעה שכולכם הסתכלתם לעבר הדלת, אני הבטתי אל מקום אחד בלבד, כל הזמן, ללא הפוגה, התבוננתי לתוך עיני הנאשם. הוא, אני רוצה לספר לכם, לא הסתכל אפילו פעם אחת לעבר הדלת... היש צורך בהוכחה גדולה מזו, כי הוא

בעצמו יודע יותר טוב מכולנו כי הפושע לעולם לא יופיע בדלת, מפני שהוא כבר איתנו!...

באורה מפתיע, חידך רחב חצה את פניו של עורך הדין, כאשר הוא נוכח בשביעות רצון כי קהל שומעיו נהנה עד למאד מן המעשה, והוא סיים את דבריו: אני יודע, כי אין דבר חשוב בעולמי יותר מן הדף היומי. גיליתי זאת לאחר שהתחלתי להופיע בקביעות בשיעור הדף היומי, ומאז, בשעה היעודה אינני מסתכל הצידה, שום דבר אינו מעניין אותי, רק הדף היומי, מפני שאני יודע, שכל דבר לא ישווה לו ולא ידמה לו. **נקודה** למחשבה.

.....
המנוני לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

פנינים

אין ראייה ללא תורה
בגמרתנו נאמר, כי התינוק השהה במעי אמו, רואה מסוף העולם עוד סופו.
איה היא ראייה נפלאה זו! כיצד היא מסתלקת הימנו?
אמר האדמו"ר מצאנז זצ"ל: בשעה שהתינוק יוצא לאור העולם, בא מלאך וסוטר על פיו ותורתו משתכחת הימנו, כך הרי אנו לומדים בגמרתנו, משכך, משהלכה תורתו - נפסקה ראייתו! אין ראייה ללא תורה.

דף לא/א שלשה שותפין יש באדם הקב"ה אביו ואמו **שלשה שותפין יש באדם, הקב"ה אביו ואמו.**
הגמרא (מועד קטן כ"א) אומרת, כי הרואה ספר תורה שנקרע, חייב לקרוע פעמיים, אחת על הגויל ואחת על הכתב. האם לא היה מן הראוי, איפוא, כי גם הרואה אדם שנפטר יקרע פעמיים, אחת על גופו ואחת על נשמתו? [דן קריעה על הנפטר נלמד מדין קריעה על ספר תורה?] (ליקוטי דינים אות י"א).
הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג שליט"א (שו"ת "צניץ אליעזר" ח"ה רמת רחל פרק מ"א) מבאר, כי מאחר ששלשה שותפים באדם, הרי שחלקיו הרוחניים שברוב העולמים, וחלקיו הנשמיים מאביו ומאמו. כאשר מגיע זמנו להיפטר מן העולם, הקב"ה נוטל את חלקו ומותיר את חלק אביו ואמו. יש, איפוא, לקרוע אחת ולא שתיים, מפני שבגוף לא חל כל שינוי.

דף לב/אמר לו אין מביאין ראייה מן השוטים **אף שוטה - בענייניו חכם**
מעשה בהגר"ח מבריסק זצ"ל שישב ותינה אודות קלקולים שונים שנגרמו ליהדות בעטיו של עסקן פלוני.
אמר לו השומעים: רבינו, שוטה הוא אותו אדם ואין מביאין ראייה הימנו.
החזיר להם רבי חיים: אם שוטה הוא אם לאו, איני יודע. ברם, משל הדיוט אומר "אף שוטה - בענייניו חכם". ומכאן, שהיהדות אינה עניין שלו כלל וכלל...

דף לב/וכיון שבא לאור העולם בא מלאך וסוטר על פיו משכחו כל התורה כולה **השיבנו לתורתך**
לאחר שלמדנו בגמרתנו, שכל אדם ידע את התורה קודם שנולד, אלא שנשתכחה הימנו, נבין היטב את פירוש הבקשה שבתפילת העמידה: "השיבנו אבינו לתורתך" - אנא, השב את אשר שכחנו... ("לב אליהו").

דף לב/ומה היא השבועה שמשביעין אותו וכו' **קיום השבועה...**
בשעה שהעובר יוצא לאור העולם משביעין אותו "יתיה צדיק ואל תהי רשע".
סח פעם מגיד משימים: ובהמשך הגמרא נאמר, "ויכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא"; הרי הוא שוכח את מה שהבטיח ועושה להיפך...

דף לא/א שלשה שותפים יש באדם **עצמי ובשרי**
גופו של האדם, אומרת הגמרא מגיע משני הוריו; העצמות, הגידים והציפורניים מאביו, והעור והבשר מאמו.
דרש הגאון מוילנא זצ"ל:
מעשה מובנים היטב דברי לבן שאמר ליעקב (בראשית כ"ט): "אך עצמי ובשרי אתה". יעקב

א', כי התינוק יושב "שבעה" על תורתו שלמד במעי אמו ונשתכחה ממנו לאחר שהמלאך סתרו על פיו!

ראוי לציין את דברי "החינוך" בהקדמתו לספרו, כי טעמי המצוות כמוסים מעמנו, ואין שכל אנושי מסוגל להבין את דרכיו של הקב"ה, אך מוטל על בני האדם להתאמץ בשכלם, לפי דרגתם, כדי להבינם כפי החכמה שניתנה להם מאת הקב"ה.

דף לא/א טבילה בזמנה מצוה

מהותה של מצוות הטבילה

בגמרתנו מסופר שפעם אירע מקרה טומאה סבך, ולא נודע מתי קיימת אפשרות לטבול טבילת טהרה, עד שהספק התפרס על פני שלושים וחמשה ימים. הגמרא מספרת, כי חכמים הנחו את הזקוק לטהרה לטבול בכל יום מן הימים הללו, שלושים וחמשה ימים! כדי 'לתפוס' את היום המדויק לאפשרות הטהרה, מפני שהם סברו, כי יש להטהר מן הטומאה ביום הטהרה. ברם, רבי יוסי ברבי יהודה סובר, כי אין כל עניין בדבר, ואין כל מצווה בטבילה בזמנה. להלכה, קיימת מחלוקת ראשונים עניפה, המתפרסת על פני דורות רבים.

במאמר הבא נתחקה אחר מצוות "טבילה בזמנה", מה הם גדריה, טעמיה ושורשיה. לפנינו שלשה שלבים. השלב הראשון הוא מחלוקת התנאים בסוגייתנו אם מצווה על הטמא לטבול בו ביום שבאפשרותו להטהר מטומאתו, ומחלוקתם מתמקדת באופן הדרשה של פסוקים מסויימים, האם דורשים מהם כי טבילה בזמנה מצווה (עיי' יומא ח/א ובתוס' שם ד"ה "משיקין").

בעל ה"אבני נזר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' תכ"ד) מוסיף שלב נוסף למחלוקת זו. הוא מבאר, כי שורש המחלוקת הוא, אם תהליך ההטהרות הוא מצווה, וממילא יש לעשותה מיד ברגע חלותה, או שמא ההטהרות מן הטומאה אינה מצווה, כי אם אמצעי להסרת הטומאה (עיי' רש"י שבת קכ"א ד"ה "לאו מצוה").

ה"פני יהושע" ביקש לשוות מימד נוסף למחלוקת התנאים, ודבריו עוררו סערה רבה בין חובשי בית המדרש. תחילה נתוודע לוויכוח מעניין שהתפתח בינו לבין המהרש"א, ולאחר מכן נעמוד על כוונתו של ה"פני יהושע".

האם יש לטבול כלי טמא מיד בטהרתו? נידון גמרתנו עוסק באנשים טמאים ובנשים טמאות. ומה בדבר כלים טמאים, האם גם לגביהם קיימת מחלוקת זו? האם גם לגבי כלים יש הסוברים כי ראוי לטהרם מטומאתם מיד כאשר הדבר אפשרי?

ובכן, המהרש"א (שבת ק"א/א) וכן ה"מחנה לוי" (ביצה יח/א) סבורים כי אכן כן. על בעל הכלים הטמאים להטבילם מיד כאשר ניתן להטבילם ולהפקיעם מטומאתם. ה"חזון איש" זצ"ל (נענים סי' י"א ס"ק י"ד) נוקט גישה זוה בהתייחסו למצוות הטבילה, תוך שהוא מדגיש, כי אין זה אמור אלא כאשר בעל הכלים בעצמו טהור, ברם, אם בעל הכלים טמא, מה תועלת יש בהטבלתו, הרי מיד לאחר מכן הם ישובו וייטמאו. ואילו ה"פני יהושע" (ביצה שם) חולק מכל וכל על המהרש"א ועל ה"מחנה לוי", תוך שהוא מציין, כי בכל הש"ס אין כל איזכור לגבי טבילה מזוהרת של כלים טמאים, ובעל "סדרי טהרה" (סי' קצ"ז ס"ק ד') פוטר את דעתם כי "הוא דבר זר".

בשלב זה אנו מתקרבים לחשיפת טעם הזריזות בטבילת הטמאים. ה"פני יהושע" מוסיף וכותב, כי ב"ספרי" טמונה הוכחה לשיטתו, כי לגבי כלים טמאים איש אינו סובר כי יש מצווה בהזדרזות לטבולם. שהנה, בספרי כתוב, כי מותר להשהות תנור טמא, אשר דינו אחת להנתך, ואין חובה לנותצו מיד. הקורא את הדברים תמה, מה עניין נתיצה לטבילה, אנו הרי עוסקים בשאלה, אם חובה לטבול כלים כדי להעבירם מטומאתם, ואילו הפני יהושע מביא דוגמא שונה לחלוטין.

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (שו"ת "אמרי יוסף" ח"ב סי' קפ"ח) נטל לידינו את הוכחתו של ה"פני יהושע", הסיק ממנה מה סבר ה"פני יהושע", ומיד הקשה עליו קושיה חמורה. בוודאי, כותב רבי מאיר אריק, שה"פני יהושע" הבין, כי לדעת הסוברים שטבילה בזמנה מצווה, טעם הדבר הוא כדי שלא תבוא תקלה על ידם. לפיכך, היה מן הראוי שגם את התנור הטמא ינתצו מיד ולא ימתינו עם הדבר, כדי שלא יכשלו בו, ומאחר שבספרי מבואר, כי אין חובה להזדרז בנתיצתו, הוכיח ה"פני יהושע" כי הזריזות בטהרה נאמרה לגבי בני אדם בלבד ולא לגבי כלים.

ה"פני יהושע", ביקש, איפוא, להוסיף נדבך נוסף למחלוקת התנאים ולטעון, כי יש להזדרז במצוות הטבילה גם מפני הצורך להזהר מן הטומאה, שלא להכשיל את הטהורים.

אפס, גישה זו אינה הולמת עם גמרא מפורשת (יומא שם) בה נאמר, כי הזאת מי אפר פרה אדומה על טמאי מתים כדי לטהרם מטומאתם, גם היא מצווה שתעשה בו ביום, כפי שטבילה בזמנה מצווה, והדבר נלמד בהקש בין הפסוקים. לכאורה, מה צורך יש בהקש, די בכך שהתורה תורה כי טבילה בזמנה מצווה - כדי להמנע מן המכשולות, וכל בר דעת יידע ויבין הוא הדין בהזאה לטהרה מטומאת מת. הרי לנו, כי דין טבילה בזמנה מצוה אינו אלא חלק ממצוות הטבילה, שהטמא יטבול בזמנו, ולא כדי להסיר טומאה מן העולם, וממילא, אין ללמוד מנתיצת תנור טמא לטבילת

כלי טמא.

דף לא/ב מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים
סעודת ברית מילה

מנהג ישראל לערוך סעודה לכבוד קיום מצוות ברית המילה. מקורות רבים קיימים למנהג זה במדרשים (עיי' פרקי דר' אליעזר פרק כ"ט, מדרש תנחומא ריש פרשת תצוה, ועוד), בראשונים (ראה בספר המנהיג, אבודרהם ועוד), ובפוסקים (ישולחן ערוך יו"ד סי' רס"ה סעי' י"ב).
סעודת ברית מילה מן התורה או מדרבנן: קיים נידון, אם סעודת הברית היא מנהג או חובה (עיי' בפרקי דר"א שם ועוד), אך לדעת רוב הפוסקים תוקפה אינו אלא מדרבנן. לא חקירה בלבד יש כאן, אם הסעודה מדרבנן או מן התורה, אלא השלכות הלכתיות כבדות משקל ממתינות להכרעת נידון זה. הגאון מוילנא זצ"ל (ביאור הגר"א או"ח סי' תר"מ סעי' ו') כותב, כי בחג הסוכות אין לאפשר עריכת סעודת ברית מילה מחוץ לסוכה, אף על פי שבמקרים מסויימים ניתן לערוך סעודת נישואין מחוץ לסוכה, שכן, שמחת נישואין היא מצווה מן התורה (עיי' רא"ש כתובות פ"א סי' ה'), אך סעודת ברית מילה היא מדרבנן. מעניין לציין, כי היו שטענו, כי מאחר שסעודת ברית מילה מדרבנן, גדולי הפוסקים נמנעו מהשתתפות בסעודות ברית מילה שנערכו ביום שישי, מפני כבוד השבת, שאין להרבות בערב שבת בסעודה ובאכילה (עיי' ב"שערי תשובה" או"ח סי' תקנ"א סעי' ט"ז).

קיימת שיטה יחידה ונדירה, של בעל שו"ת "אור נעלם" (מובא ב"שערי תשובה" שם), כי סעודת ברית מילה היא מן התורה, ולראיה הוא מציין את גמרתו, ואת פירושו של רש"י. בגמרתו נאמר, כי ברית המילה נקבעה ליום השמיני, מפני שביום זה הוריו של היילוד שמחים ואינם עצובים - ראה בהרחבה במאמר קודם, ואם ברית המילה תערוך לפני כן, יהו הכל שמחין ואביו ואמו עצבים. רש"י מסביר, כי הכל יהיו שמחין "שאוכלין ושותין בסעודה". מכאן, שהתורה דחתה את קיום מצוות ברית מילה, כדי לאפשר לקיים את סעודת ברית המילה בשלמותה. ברור, איפוא, הוא טען, כי סעודה זו מן התורה היא.

קפה ועוגה בברית: אף שהפוסקים חולקים על דבריו, הכל מודים במעלתה הגדולה של סעודת ברית המילה. הגאון מוילנא זצ"ל, נהג למחות באותם שערכו סעודת ברית מילה בקפה ובמיני מתקה, ולא הגישו פת לנוכחים לסעוד את לבם ("חכמת אדם" כלל קמ"ט סי' כ"ד).

תזמורת בסעודת ברית מילה: רבים נהגו לזמר שירות ותשבחות לא-ל עליון בעת הסעודה, ובמקומות מסויימים נהגו להביא כלי זמר ולנגן בסעודת הברית, ופעם אף אירע שהחיד"א התיר לעשות כן, חרף היות היולדת בתוך שנת האבל על אביה (שו"ת "חיים שאל" ח"א סי' כ"א).

סעודת שלישי למילה: יש קהילות קדושות שנהגו לערוך סעודה נוספת ביום השלישי למילה. את המקור לסעודה זו מייחסים לכך שהקב"ה נגלה לאברהם אבינו ע"ה ביום השלישי למילתו (עיי' "פסקי תשובה" סי' קצ"ב בהגה"ה). יש פוסקים הסוברים, כי סעודת שלישי למילה אינה סעודת מצווה כלל (עיי' שו"ת "חוות יאיר" סי' ע' ושו"ת מהר"י ברונא סי' כ"ה, חובאו ב"פסקי תשובה" שם).

אביו היה קרובו של לבן מצד יצחק אביו, אשר היה בן דוד של בתואל אבי לבן, וכמו כן מצד רבקה אמו שהייתה אחות לבן. יפה, איפוא, אמר לבן ליעקב "עצמי ובשרי אתה", גם "עצמי וגם 'בשרי'..." ("יקול אליהו"; ויצא, עיי"ש עוד).

דף לא/ב כיון שבא זכר בא שלום לעולם

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

לרגל לימוד מסכת נדה, ניתן להשיג את הספרים:
"יסוד הטהרה" - קיצור הלכות טהרה
"משמרת טהרה" - לחישובי החששות
"ידיעות הטהרה" - שאלות לדיון וחזרה
לפרטים: מכון טהרת ישראל
טל. 050-9909195

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעור הדף היומי

בכותל המערבי

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי ליד שריד בית מקדשנו בכל יום בשעה 15:23 בלילה לפני תפילת נשמת ע"י אחד מבחירי המג"שים הרה"ג ר' דוד זיכרמן שליט"א

מעמד פתיחת השיעור יתקיים אי"ה ביום חמישי ג' שבט בחדר החשמונאים - מנהרות הכותל בשעה 15:22 בערב במעמד הרבנים החשובים שליט"א

הציבור מוזמן

לעילוי נשמת

הרב אליעזר טיברגר ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע י"ב שבט תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יעקב יהושע שפרכר ז"ל
ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע י"ב שבט תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם וסרצוג ז"ל
נלב"ע ה' שבט תש"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י חתנו הר"ר יהודה וידבסקי ומשפ" שיחיו ת"א

תקליטור "מאורות הש"ס"
על מסכת נדה
דף כ"ב - ל"ט
לצפיה MP3 +

1-700-500-151

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף רוזינגר ז"ל
ב"ר אברהם שמשון ז"ל נלב"ע כ"ה שבט תשס"ב
ומרת חנה (הלן) רוזינגר ע"ה
ב"ר אהרן ז"ל נלב"ע כ"ח טבת תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י נכדם הר"ר דבירג שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר שלמה זלמן פורוש ז"ל
ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' שבט
ומרת שרה פורוש ע"ה
ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' ניסן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידיו הר"ר שאול יצחק פניגשטיין ומשפ" שיחיו - בני ברק